

УДК 349.3

**СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАГАЛЬНО-  
ОБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ  
ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ**

**Андрющенко К. М.,**

*головний спеціаліст-юрисконсульт  
сектору архітектурної та містобудівної  
діяльності відділу правового забезпечення  
Департаменту територіального контролю  
Харківської міської ради, канд. юрид. наук*

Процес розширення масштабів соціальної сфери в Україні є динамічним і здійснюється протягом усього періоду розвитку нашої держави. Одним із ключових її секторів є загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, оскільки ним передбачена підтримка та захист найбільш активної й працездатної частини суспільства, а саме осіб, які створюють матеріальні та нематеріальні блага, призначення яких полягає у споживанні суспільством у цілому. А отже, дослідження проблем даного інструменту спрямоване на встановлення прогалин у реалізації прав застрахованих осіб, механізмах фінансування Фонду соціального страхування України та пошуках можливостей їх вирішення.

Точки зору експертів щодо шляхів вирішення існуючих проблем та механізмів вдосконалення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві становлять широкий спектр – від змін окремих елементів, до перегляду бачення основоположних принципів функціонування даного інституту. Існують радикальні позиції щодо скасування соціального страхування взагалі. Все це є наслідком відсутності в Україні єдиної доктрини загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка б надала наукове обґрунтування напрямків та можливостей подальшої еволюції даного правового інституту залежно від встановлених розмірів заробітної плати, податкової системи, демографічного стану тощо. За таких умов важливим є наукове розроблення системи проблем та рекомендацій щодо їх вирішення, оскільки соціальне страхування є одним із найважливіших інструментів, що має безпосередній вплив на соціальний та фінансовий стан працездатної частини населення.

Протягом усіх років незалежності соціальна політика України так і не знайшла свого формування у якості цілісної комплексної стратегії, тож такі інститути, як загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, фактично, існують у вигляді різноманітних видів недостатньо обґрунтованих та фі-

нансово підкріплених виплат, пільг тощо. Кількість та складність проблем соціальної сфери є, фактично, незмінною, оскільки розв'язання одних може призвести до виникнення інших. Їх вирішення є нагальною необхідністю, оскільки соціально-економічний стан нашої держави вимагає віднесення таких питань, як загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, до числа пріоритетних. Дослідження проблем даного інституту дозволить за допомогою застосування наукових підходів встановити найслабші елементи досліджуваного механізму та сформулювати пропозиції щодо їх подолання.

Також варто звернути увагу на безперервну трансформацію вітчизняного законодавства, у тому числі під впливом вимог Європейського Союзу. Незважаючи на постійну зміну основних параметрів загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, зрозумілим є те, що низка законодавчих приписів вимагає коригування і в подальшому. Дана проблематика актуалізується з огляду на те, що чимало профільних досліджень постійно втрачають свою актуальність з причини прийняття відповідних змін до законодавства. Тому регулярне прийняття змін до норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»<sup>1</sup> й важливість досліджуваного інституту в комплексі формують актуальність дослідження питання проблем загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та пропозицій щодо їх вирішення.

На наше переконання, проблеми загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві можна класифікувати наступним чином:

1. Системні – пов'язані з вирішенням основних завдань загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві. Тобто це проблеми функціонування механізму, його нормативно-правової основи, проблеми конкретного суспільства тощо. Відповідно, системні проблеми пропонуємо розподілити на дві групи: 1) загальносоціальні проблеми – тобто ті, що за своєю сутністю є негативними тенденціями, що існують в державі, та які мають вплив на соціальне страхування загалом, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві у тому числі, та інші сфери суспільного життя; 2) інституційні проблеми – ті, що є характерними саме для загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві;

2. Теоретичні – проблеми теоретичного встановлення основних категорій інституту загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві.

---

<sup>1</sup> Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

Аналіз правової доктрини нашої держави та вітчизняного законодавства дозволяє виділити наступні системні проблеми загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві:

1) загальносоціальні проблеми:

- високий рівень безробіття, в результаті чого Фонд соціального страхування України недоотримує значні суми страхових внесків від працездатної частини населення;

- наявність тіньового ринку праці та тіньової виплати заробітних плат, що має негативні наслідки, аналогічні із попередньою проблемою.

2) інституційні проблеми:

- проблема наповнення коштами Фонду соціального страхування України;

- відсутність залежності між розмірами страхових внесків та сумою кінцевих страхових відшкодувань;

- основоположні принципи, терміни та інструменти організації системи соціального страхування, такі як диференціація соціального і професійного ризиків, еквівалентності страхових внесків і витрат тощо, на практиці не є регуляторами досліджуваного інституту, тобто відбувається нестраховий перерозподіл коштів.

Сьогоднішній стан законодавчого вирішення зазначених проблемних питань перебуває у процесі реформування. Останніми роками було проведено суттєвий перегляд інституту загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві. Переконані, що у цьому світлі запровадження загальнообов'язкового державного медичного соціального страхування у взаємозв'язку з реформуванням загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку є вкрай важливим і належить до першочергових завдань, які потребують негайного вирішення, що дозволить створити прозорі й зрозумілі механізми правових, фінансових і соціально-економічних взаємовідносин між роботодавцями і працівниками та державою, а також надасть можливість оптимізувати усі ресурси, передбачені медичною сферою, сферою охорони здоров'я та соціального страхування.

Разом з тим проблематика у даній сфері все ще наявна, причому її характер переважно потребує суттєвих змін у поглядах та регулюванні одразу кількох сфер суспільних відносин. Існуючі проблеми є масштабними та не можуть бути вирішені негайно. В той же час варто відзначити, що законодавець ретельно підходить до врегулювання кожного з існуючих питань. Тому проблеми загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві мають комплексний характер і потребують такого ж вирішення. Активна діяльність науковців та аналіз її надбавь законодавцем у сукупності є пріоритетним шляхом вирішення усіх наявних сьогодні прогалин.